

ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ СТАНУ СИРОВИННОЇ БАЗИ ПЛОДОВООВОЧЕВОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Статтю присвячено пошуку шляхів покращення стану сировинної бази плодоовочевої галузі. Розглянуто сучасний стан та висвітлено деякі проблеми плодоовочевої галузі, а також досліджено державні галузеві програми щодо покращення стану плодоовочевої галузі. Запропоновано шляхи вирішення існуючих проблем.

Ключові слова: *плодоовочева галузь, сільське господарство, державна програма, експорт, інвестиції.*

The article is devoted ways of improvement the state of fruit and vegetable industry. The modern state is considered and some problems of fruit and vegetable industry are reflected, three government's branch programs are also resulted in relation to the improvement the state of fruit and vegetable industry. The ways of decision of some problems are offered.

Key words: *fruit and vegetable industry, the agriculture, state programs, export, investments.*

Україна має досить сприятливі умови для розвитку сільського господарства, що являється одним із найважливіших факторів розвитку економіки країни. Завдяки ефективному використанню свого природного потенціалу Україна спроможна забезпечити не лише власні потреби, а й значну частину сільськогосподарської продукції експортувати за її межі, тобто розвивати активну зовнішньоекономічну політику. Особливої уваги серед галузей сільського господарства заслуговує плодоовочева галузь, оскільки ця галузь інтегрує в собі не лише виготовлення здорової та вітамінізованої продукції, а й збільшення робочих місць, забезпечення держави власною якісною та дешевою продукцією.

Постановка завдання. Метою роботи є дослідження стану сировинної бази плодоовочевої галузі та надання пропозицій щодо можливих шляхів підвищення ефективності її функціонування, а також проведення короткого огляду державних програм щодо покращення стану плодоовочевої галузі.

Результати. Сільське господарство — це багатогранна структура складовою частиною якої є плодоовочева галузь. В сучасних умовах господарювання плодоовочева галузь стикається з цілим рядом проблем, які гальмують її розвиток. Щоб з'ясувати суть цих проблем потрібно дослідити стан галузі в цілому.

Аналізуючи дані Міністерства аграрної політики, ми побачимо, що результати діяльності даної галузі мають дещо нестабільний характер. За попередніми даними у 2007 році всіма категоріями господарств вироблено овочів — 6,8 млн. тонн, плодів і ягід — 1,5 млн. тонн, у 2008 році — овочів — 8 млн. тонн, плодів та ягід — 1,5 млн. тонн, показники 2009 року свідчать, що валовий збір овочів становив 8,3 млн. тонн, а плодючої продукції — 1,6 млн. тонн. [3].

На сьогоднішній день під плодоовочевими культурами понад три мільйони гектарів землі. Крім того, садово-городній бізнес створює велику кількість робочих місць, тобто водночас розв'язуються соціальні проблеми села, оскільки овочівництво дає робочі місця ще й у суміжних галузях. Проте для ефективного розвитку даної галузі необхідне значне інвестування, а в період кризи та економічної нестабільності країна для інвесторів не приваблива.

Визначальною рисою не лише плодоовочевої галузі, а й більшості галузей сільського господарства є складність отримання сільгоспвиробниками довгострокових кредитів, які необхідні для реорганізації підприємств, придбання нового обладнання та для забезпечення прийняттого рівня рентабельності. Криза, яка панує у країні значно

загальмувала не лише розвиток галузі, а веде все сільське господарство у занепад, з якого воно почало виходити після отримання Україною статусу незалежної держави.

Ще однією проблемою є відсутність ефективних посередників, які пришвидшували б розвиток даної галузі, тобто немає оптових фірм. Поліпшити ситуацію непросто, адже створення одного такого підприємства, яке б налагодило збір, упаковку, збереження та дистрибуцію овочів або фруктів, обійдеться щонайменше у два, а то й п'ять мільйонів доларів. Інвесторів, охочих вкладати кошти у такі потужні комплекси, наразі немає. Тож відсутні й оптовики, котрі активізували б розвиток ринку.

Значна частина продукції, особливо овочів, йде на експорт. Це переважно консерви, що мають великий попит у країнах СНД. Вони відзначаються хорошою якістю та прийнятими цінами, що робить їх конкурентоспроможною продукцією. Хоча частина вітчизняної продукції і йде на експорт, проте лише у країни СНД, що стосується Європи, то тамтешні виробники пропонують дешевшу продукцію, завдяки використанню ефективніших сільськогосподарських технологій та кращій кредитній політиці.

Проблемність галузі полягає ще й у недостатній кількості підприємств, які займаються повним процесом виготовлення продуктів харчування на плодоовочевій основі від вирощування сировини до розфасовки переробленої продукції у відповідну тару. Мало хто з операторів даного ринку інвестує у вирощування власної сировини, штовхаючи галузь, у багатьох випадках, на сировинний дефіцит, бо сьогодні з-поміж виробників плодоовочевої галузі виживають ті, хто мають стабільний доступ до якісної сировини.

Отож, сьогодні найбільш актуальною проблемою є залучення в галузь інвестицій, як зовнішніх, так і внутрішніх, включаючи державні. Адже, рівень інвестування в сільське господарство — мізерний.

За зазначених умов, стає зрозумілим необхідність стимулювання створення та розвитку саме (вже згадуваних) «циклічних» самодостатніх компаній, можливо навіть шляхом позбавлення їх певної частини податкового тягаря на початковій стадії їх розвитку.

Що стосується українських експортерів, то зменшення ризиків можна досягти пошуком нових ринків збуту. Останнім часом попит на українську сировину в Росії досить нестабільний, а тому за відсутності домовленостей на урядовому рівні, що є дуже важливим, виробники повинні поступово збільшувати обсяги реалізації в інші країни, щоб не допустити обвалу ринку через надто велику залежність від одного реципієнта.

Розглянемо альтернативи залучення інвестицій в галузь. Є варіант, що передбачає повне ігнорування проблем плодоовочевої галузі, зважаючи на її невисоку рентабельність. Наслідки такої політики, на нашу думку, можуть бути катастрофічні. Адже за повної відсутності стимулювання розвитку галузі капітал буде переливатися в більш прибуткові галузі, що може призвести не тільки до зникнення стимулів для експортно-орієнтованого виробництва, а й навіть до елементарного забезпечення внутрішнього ринку.

Ще одна альтернатива полягає в наступному: застосування саме ринкових механізмів для вирішення проблеми кредитування плодоовочевої галузі. Отож, найпродуктивнішою вважаємо саме державну політику, спрямовану на активізацію взаємодії банківської системи з сільгоспвиробником. По перше — через стимулювання ф'ючерсних контрактів. Для цього необхідно зробити більш жорсткими вимоги до бірж, змусити їх значно збільшити свій уставний фонд, забезпечити передумови для ф'ючерсної та форвардної торгівлі, підвищити вимоги до працівників бірж. Окрім цього, для зменшення ризиків комерційних банків, що планують надавати кредити селу, необхідно створити державний реєстр боржників (суб'єктів господарювання, які в минулому вже не повертали кредити), це спростить процедури оцінки потенційних клієнтів комерційних банків. Необхідно також продовжити надавати дотації з державного бюджету на здешевлення кредитів наданих суб'єктам, що оперують в галузі сільського господарства.

Якщо розглядати питання розв'язання сировинних проблем, то тут безальтернативним є втручання держави. Адже впровадження самозабезпечення сировинною базою — справа нелегка, ризикова та й така, що вимагає значних довгострокових інвестицій. Тому необхідно робити довготермінові інвестиції у розробку сировинної бази.

В офіційному віснику України зазначені статті на які держава планує видатки у 2009 році: закладення і нагляд за молодими садами та ягідниками — 453600,0 тис. грн.; фінансова підтримка фермерських господарств — 20000,0 тис. грн. [1].

Також держава планує та створює певні програми розвитку. Що стосується плодоовочевої галузі, то було створено Державну цільову програму розвитку українського села на період до 2015 року, де зазначено, що основною метою програми є забезпечення життєздатності сільського господарства, його конкурентоспроможності на внутрішньому і зовнішньому ринку, гарантування продовольчої безпеки країни, збереження селянства як носія української ідентичності, культури і духовності [2].

Планується збільшення обсягів збору плодів, ягід і винограду — у три рази більше, аніж на сучасному етапі, овочів і баштанних культур у — 1,3 рази порівняно з 2005 роком; овочів — 8 млн. тонн, картоплі — 18 млн. тонн, плодів і ягід — 3,2 млн. тонн, винограду — 0,8 млн. тонн, що гарантуватиме досягнення науково обґрунтованих норм споживання харчових продуктів та підтримку ефективного експортного потенціалу.

Також існує програма розвитку виноградарства та виноробства України на період до 2025 року. Програмою передбачається: досягнення конкурентоспроможності виноградної та виноробної продукції; збільшення обсягів у 2025 р. порівняно з 2006 р.: посадкового матеріалу в 1,6 рази; виробництва валової продукції виноградарства у 6,3 рази; впровадження в практику базових агроекологічних вимог і стандартів відповідно до регламентів ЄС.

Існує ще третя галузева програма розвитку садівництва України на період до 2025 року. Стратегічною метою розвитку садівництва має бути: стабілізація і подальше збільшення виробництва плодів і ягід; насичення внутрішнього продовольчого ринку конкурентоспроможними продуктами та розширення їх експорту; забезпечення розширеного відтворення виробництва головним чином за рахунок самофінансування галузі; розширення виробництва екологічно чистої продукції шляхом переходу від індустріально-хімічних методів ведення господарства до біологічних; інтенсивне господарювання шляхом удосконалення технологій і організації виробництва на основі використання досягнень науки й передового досвіду.

Висновки. Підбиваючи підсумки, можна зазначити, що проблеми розвитку плодоовочевої галузі в Україні є гострими та актуальними, а їх розв'язання стане реальним за умови наявності цілої низки взаємодоповнюючих заходів. Незаперечним реаніматором плодоовочевої галузі стануть інвестиції вкладені в її розвиток, а також створення посередницьких фірм та більш сприятлива кредитна політика. В свою чергу держава, зі свого боку, повинна створювати ще більше різних галузевих програм, але на більш короткі періоди.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Онищук М.В., Корнійчук С.В.* та ін.. Офіційний вісник України. — 2008. — 798 с.
2. *Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року від 19 вересня 2007 р. № 1158.* — www.minagro.kiev.ua
3. www.minagro.kiev.ua

Нагавичко Т.О. — palamarchuklina@mail.ru

Надійшла до редколегії 15.04.2010 р.

*Стаття рекомендована до друку
д-ром екон. наук, проф. Зайнчковським А.О.*